

Серија: Звездани часови
Уредник: Мелина Пота-Кољевић
Редитељ: Милош Јагодић

Весна Перић

ЖИЋЕ, ГИГАНТСКО И СЛАДОСТРАСНО¹: ЈЕДНА
ФАНТАЗИЈА О ЊЕГОШУ

Београд, 2013.

¹ Овај израз донео је Милош Црњански у тексту *Размишљања о Његошу*

ЛИКОВИ

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ ТОМОВ) – од 14 до 16 година, пре
завладичења

ЊЕГОШ (ВЛАДИКА) – од 17 до 38 година

ДЕВОЈКА 1 – непозната девојка у Херцег Новом

ДЕВОЈКА 2 – непозната невеста из Цетиња

ПЕТРОГРАДСКА ГРОФИЦА ОРЛОВА (45)

МИЛИЦА СТОЈАДИНОВИЋ СРПКИЊА (19)

ЛУЈЗА ЕМАН, ЖЕНА ТРШЋАНСКОГ БРОДОВЛАСНИКА
СПИРИДОНА ГОПЧЕВИЋА (30)

БАЛЕРИНА ЦВЕТКА БРЕТИН, ФЛОРА (22)

ДЕВОЈКА 3 – непозната девојка из перашке породице Мазаровић,
инспирација за *прелесницу* и вилу из песме *Ноћ скупља вијека*

Места:

Херцег Нови (манастир Савина), Цетиње, Петроград, Трст, Беч, Пераст
(кућа Баловића у којој је био смештен Његош), Напуљ.

Важна напомена за музичког уредника:

Композитор Дејан Деспић посветио је дело *Ноктурно* оп. 78 но. 1
Његошевој песми *Ноћ скупља вијека*.

ПРОЛОГ

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог):

Гледати љепоту... Видјети љепоту. Пјевати љепоту!

Љепота – то је космическа сила!

На грбу перашке породице Мазаровић стоји један цвијет. Име му је смиље. *Helichrysum italicum* (*Хеликризијум италикум*). Цвјетићи ситни, жути, а мирисни. Франчези га зову *Immortelle*. Бесмртни цвијет. Када се млада биљка посјече, цвјетићи и стабљика још дуго, дуго задржавају боју и свјежину. Жене Медитерана користе сок ове биљке да им лица остану млада, да им кожа буде глатка... и мирисна... Како описати мирис? Како начертати мирис? Како... танцовати мирис? Како додирнути мирис...

Како мирис заборавити?

Прелаз.

ЊЕГОШ и ДЕВОЈКА 3 (шапатам):

La douceur de l'haleine de cette deesse
surpassait tous les parfums de l'Arabie heureuse²

Сладост даха те богиње
надилази све миомирисе срећне Арабије.

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог)

Плава луна ведрим зраком у прелести дивно тече
испод поља звјезданије' у прољећну тиху вече,
сипље зраке магическе, чувства тајна нека буди,
те смртника жедни поглед у дражести слаткој блуди.
Над њом зв'језде ројевима брилијантна кола воде,
под њом капље ројевима зажижу се росне воде;
на грм славуј усамљени армоничку пјесму поје,
мушице се огњевите ка комете мале роје.
Ја замишљен пред шатором на шарени ћилим сједим
и с погледом внимателним сву дивоту ову гледим.
Чувства су ми сад тријезна, а мисли се разлетиле;
красота ми ова божа развијала умне силе.³

² Почетак песме *Ноћ скупља вијека*

³ *Ноћ скупља вијека*

Женски нежни, мазни кикот. Мушкарчево дубоко дисање.

Прелаз.

1. ЕНТ. СОБА У МАНАСТИРУ САВИНА У Х.НОВОМ/ ЈУТРО

ДЕВОЈКА 1 (OFF):

Радееее! Радееее! Раде...

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ) (тргне се из сна):

Ко... ко је то?

Отварање прозора.

Чује се крик галебова. Морски таласи.

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ): (унутрашњи монолог)

Колико је море велико пространство! Колико се тек пространства крије тамо иза Верига! Колико је Нови друкчији од мог Цетиња! Пространство је и једно и друго. И пучина, и планински висови. Гутају човјека да од њега ништа не остане. А опет... Дају надљудску снагу.

Елипса.

2. ЕКСТ. ОБАЛА У ХЕРЦЕГ НОВОМ/ ДАН

Листање књиге. Крик галеба на обали. Таласи.

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ) (за себе):

Buingiorno. Buonasera, signore. Sono... onorato... La luna... Il sole... Il mare. La montagna!

Кораџи по шљунку.

ДЕВОЈКА 1:

Ти си тај Раде... што га стрико Петар, владика, посла да учи књиге у манастиру..?

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ):

Ја сам... И талијански ме послао стрико да научим.

ДЕВОЈКА 1:

Лијеп си... ка' уписан! На, узми смокава... Што је, ти би да те храним?
Па толико мали вала ниси. Већ си се почео момчити!

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ):

Хвала... (*загризе*) Мека... као памук. Топи се.

ДЕВОЈКА 1:

Нема такве на Цетињу.

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ):

Нема.

ДЕВОЈКА 1:

А не мореш се ни нељубљен вратит' на Цетиње. Гре'ота би била. *Che
pescato!*

Пољубац, смех девојчин. Млади Раде би се наставио љубити.

ДЕВОЈКА 1:

Тебе ће јеромонах Јосиф стрицу на Цетиње вратити!

Девојка наставља да се кикоће.

Прелаз.

3. ЕНТ. ВОДЕНИЦА НА ЦЕТИЊУ/ ВЕЧЕ

*Чује се жубор потока испод воденичног точка. Крик планинске птице.
Кораџи по дашчаном поду.*

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ) (унутрашњи монолог):

Ал' је ђаво, али су мађије
али нешто теже од обоје?
Кад је виђу да се смије млада
Свијет ми се око главе врти... .
Љепша ми је од виле бијеле
Нема пуно осамнаест љетах

Живо ми је срце однијела.⁴

Тихо женско ридање.

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ):
Еј, не плачи. Па што је сад?

ДЕВОЈКА 2:
Дошла сам да се опростимо.

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ):
Чекај, чекај... Чуј, како је лијепа ноћ. Развежи косе. Чујеш ме?

ДЕВОЈКА 2:
Прођи ме се, Раде Томов. Сутра сам ти туђа жена.

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ):
Могла си и не бити.

ДЕВОЈКА 2:
А како сам могла? Како?

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ):
Ја сам ти мога' узет' вијенац. Моја си могла бити.

ДЕВОЈКА 2:
Тебе сам љубила. А другоме сам, Раде, обећана... . Готово је сада.

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ):
Дођи...

ДЕВОЈКА 2:
Немој...

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ):
Дођи!

⁴ Вук Мандушић, *Горски вијенац*

ДЕВОЈКА 2:
Пушти ме, чујеш?

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ):
Дођи...

Наједном тресак дрвене летве. Пад тела на под.

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ):
Ух... ..

ДЕВОЈКА 2:
Јаој, мене, што учињех? Јаој, грдна кукавица! Да ти нијесам око избила,
Раде?

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ):
Са оком је све у реду... но је крв са обрве пала.

ДЕВОЈКА 2:
Обрву сам ти посјекла? Добро је да није око. Чекај, донећу мало
боквице да ти рану превијем...

Девојка изађе из воденице уз шкрипу врата.

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ) (унутрашњи монолог):
Очи горе живје од пламена,
Чело јој је љепше од мјесеца... ⁵

*Девојка поново улази у воденицу.
Млади Раде болно уздахне док му она превија рану.*

ДЕВОЈКА 2:
Лијепи мој Раде, како сам те ја нагрдила... Но ти реци да си пао с коња.
Ласно ће ти вјеровати.

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ) (смеје се):
Баш си хтјела да ме обиљежиш...

⁵ Вук Мандушић из *Горског вијенца*

ДЕВОЈКА 2:

Опрости...

МЛАДИ ЊЕГОШ (РАДЕ) (унутрашњи монолог):

... Страсти су магнет.

Њима, само нама, ова земља пријатна постаје⁶.

4. ЕНТ. ПОРТА МАНАСТИРА А. НЕВСКОГ У ПЕТРОГРАДУ/ ДАН

Црквена звона. Рукоположење архимандрита Радета Томова у владикау Петра Првог. Руски црквени хор пева црквене песме.

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог):

И не знам да сам на земљи! Но све мислим да сам подигнут крилима Дедаловим, летим и из ваздуха гледам Петробург. Као да у сну све ово гледам! Добио сам и крст, и ланац. И велике иконе. И спевове класическе. И Омера. И Гилгамеша. И мантију сам добио. (*замишљено*) Раде Томов... сада је владика...

Прелаз.

5. ЕНТ. ЊЕГОШЕВА СОБА У МАНАСТИРУ А. НЕВСКОГА/ ДАН

Женски кораци, шуштање хаљине.

ГРОФИЦА ОРЛОВА:

Ваше преосвештенство!

ЊЕГОШ:

Грофице Орлова!

ГРОФИЦА ОРЛОВА:

Хвала за ову аудијенцију, чест ми је пољубити руку черногорског владике Петра Другог Петровића Његоша.

⁶ Из Биљежнице

ЊЕГОШ

Благодарим, чест је и моја бити у друштву петробурског племства.

ГРОФИЦА ОРЛОВА:

Племству и припадате. Видели сте како је читав крем *Петербурга* похрлио

данас на ваше рукоположење. Освојили сте нам срца! Прави принц! Лепота и снага. Прави горостас. Тако сте млади... тек Вам је седамнаест лета, а толику тежину носите на својим плећима. *Очи чёрные, очи жгучие и прекрасные...* Егзалтиран. Али, помало и тужан. *Печальный*. Претргнута младост⁷ је то.

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог):

Ти си, о, младости,
Управо цвијетак
Људскога живота;
Кад се с тобом човјек
Растане, раздвоји,
Тад све бриге тешке,
Непостојне, свјетске,
На главу прифати;
У синцир се свеже,
Свободу изгуби,
Нуждам се покора
И свакој теготи...⁸

ГРОФИЦА ОРЛОВА

Пјотр... Пјотр Петровић!

ЊЕГОШ (тргне се)

Опростите...

ГРОФИЦА ОРЛОВА:

Прошу Вас, дала бих малој али храброј Черној Гори один подарок.

Звецкање новца.

⁷ Наслов једног поглавља студије *Његошу, књига дубоке оданости* Исидоре Секулић

⁸ Из песме *Младост*.

ЊЕГОШ:

Десет тисућа рубаља!!! *Спасибо*, грофице Орлова...

ГРОФИЦА ОРЛОВА

Знајем да ћете их мудро утрошити, млади владико. *Адиуе!*

ЊЕГОШ:

Процајте, грофице...

Прелаз.

6. ЕНТ. БАЛЕТ У ТРШЋАНСКОМ ПОЗОРИШТУ/ НОЋ

Чује се музика балета Жизела.

Фаде оут. Пљесак публике. Повици – Браво!!!

Жамор.

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог):

Жизела, млађахна ђевојка, од љубави за принцом својијем гине. У љубави праведности нема. А све ђевојке изневјерене, кано Жизела, виле су постале, што ноћу походе своје љубљене, да их казне игром у вјечном вилинском колу... Љубав... праведност не познаје...

7. ЕКСТ. УЛИЦА У ТРСТУ ИСПРЕД ПОЗОРИШТА/ НОЋ

Граја, гласови иду у fade out.

Спори, мушки кораџи.

ЊЕГОШ (надахнуто):

Скупа смо се ми сви веселили
гледајући грациозну Флору,
сјајну звијезду трестанског театра
која одмах зефирним полетом
и погледом својим очараним
пака' у рај може претворити
ка' Даница иза мрачне ноћи.

што засмије воде Уранове.⁹

Смех БАЛЕРИНЕ ФЛОРЕ.

БАЛЕРИНА ФЛОРА:
Буонасера, владико.

ЊЕГОШ:
Добро вам вече, мила Флора. Molti complimenti! Ваш танц усхитује до небеса!

БАЛЕРИНА ФЛОРА (мазно):
Come fiori belli! Прекрасно је цвеће! Grazie, владико!

ЊЕГОШ:
Зовите ме Петар...

БАЛЕРИНА ФЛОРА:
Si, Pietro...

Настављају да ходају заједно.

ЊЕГОШ (дубоко удахне):
Дивне су ноћи у Тријестеу... Ту се стиче воздух планински са Алпа и вјетри адријатически...

БАЛЕРИНА ФЛОРА:
(шапатом) Зовите ме Цветка. Цветка Бретин....

Прелаз.

8. ЕКСТ. ВРТ ВИЛЕ БАЛОВИЋА У ПЕРАСТУ/ НОЋ

*Зрикавци. Звук таласа.
Кораџи и пуцкетање гранџица у врту.
Посебна атмосфера...у којој је песма Ноћ скупља вијека настала.*

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог):

⁹ Из песме *Три дана у Тријесту*

Распрсне ли пупуљ цв’јетни али кане роса с струка –
све то остром слуху грми, код мене је страшна хука;
затрепте ли тице крила у бусењу густе траве,
стрецања ме рајска тресу, а витлења муче главе.
Тренут ми је сваки сахат – моје време сад не иде;
силе су ми на опаду, очи бјеже свуд – да виде¹⁰.

Женски кораци, потпетице.

ДЕВОЈКА 3 (шапатам):
Петре...?

ЊЕГОШ:
Раде. Реци – Раде!

ДЕВОЈКА 3 (шапатам):
Петре!

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог)
Док ево ти дивне виле лаким кроком ђе ми лети –
завид’те ми сви бесмртни, на тренутак овај свети!
Ход је вилин много дично на Аврорин када шеће,
од сребрног свог прага над прољећем кад се креће;
зрак је виле младолике тако красан кâ Атине,
огледало и мазање презиру јој черте фине.
Устав’ луно, б’јела кола, продужи ми часе миле,
кад су сунце над Инопом уставити могле виле.
Прелесницу како видим, загрлим је кâ бог вели,
уведем је под шатором к испуњењу светој жељи.¹¹

9. ЕНТ. СОБА У ВИЛИ БАЛОВИЋА У ПЕРАСТУ/ НОЋ

ДЕВОЈКА 3 (шапуће):
Што ћемо ако ме ко видио?

ЊЕГОШ:

¹⁰ Из песме *Ноћ скупља вијека*

¹¹ Из песме *Ноћ скупља вијека*

Не бој се, љубави...

ДЕВОЈКА 3:

Љубави моја... сваки твој цијелов струји ми кроз тијело...

ЊЕГОШ:

Ммммм... Смиље... миришеш на смиље...

ДЕВОЈКА 3:

Угаси свијећу... молим те...

ЊЕГОШ:

Све и да је утулим, љепота ће твоја сјати. Кано луча!

ДЕВОЈКА 3 (шапуће):

Стид ме...

ЊЕГОШ:

Од љепоте твоје ће се и Даница посрамит'.

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог):

При зракама красне луне, при свјећици запаљеној
пламена се споји душа ка душици раскаљеној
и цијеливи божествени душу с душом драгом слију.
Ах, цијеливи, божа мана, све прелести рајске лију!
Цјелителни балсам свети најмирисни аромати
што је небо земљи дало на усне јој стах сисати.
Совршенство творенија, таианствене силе боже,
ништа љепше нит' је када нити од ње створит може!
малена јој уста слатка, а анђелски обрашчићи –
од тисуће што чувствујем једну не знам сада рећи!
Сњежана јој прса округла, а стрецају светим пламом,
дв'је слонове јабучице на њих дубе слатким мамом;
црна коса на валове низ рајске се игра груди...
О дивото! Чудо смртни ере сада не полуди!
Б'јела прса гордија су под црнијем валовима
но планина гордељива под вечнијем сњеговима
на излазак кад је сунца са равнине цв'јетне гледим,
кроз мрежицу танке магле величину кад јој сл'једим.
Играм јој се с јабукама – два свијета срећна важе,

к восхиштењу бесмртном лишеника среће драже;
зној лагани с њеном косом занешене тарем главе...
Друге среће, мало важне, за њу би да, и све славе.¹²

ДЕВОЈКА 3 и ЊЕГОШ, post coitem, дубоко и задовољ(е)но уздахну.

Прелаз.

ДЕВОЈКА 3 (мазно):

А би ли сада могао пливат до Госпе од Шкрпјела? Чаробно је ноћно купање...

ЊЕГОШ :

Ја ти у мору пливам само где је пличина. (*шапатом*) А у тебе волим да пливам... дубоко... .

Смех девојчин.

ДЕВОЈКА 3:

Прошлог сам љета за једну уру до острва и назад стигла...

ЊЕГОШ:

Вила моја морска...

ДЕВОЈКА 3:

А што ћу ја када ти из Пераста отидеш у своја брда... ?

ЊЕГОШ:

А што ћу ја кад ти са својом фамилијом путујеш по Јевропи?

ДЕВОЈКА 3:

Не путујем ја никуда. Моји ме Мазаровићи вазда у Перасту држе. Сједим и везем или у цимбало свирам. Ти путујеш по Јевропи.

ЊЕГОШ:

Што се одеваш?

ДЕВОЈКА 3:

¹² Из песме *Ноћ скупља вијека*

Доцкан је... Морам грет.

Пољутци.

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог):

Не мичу се уста с устах – цјелив један ноћи ц'јеле!
Јошт се ситан не наљубих владалице вила' б'јеле;
свезала се два погледа магическом слатком силом,
као сунце с својим ликом када лети над пучином.
Луна бјежи с хоризонта и уступа Фебу владу,
тад из вида ја изгубим дивотницу моју младу!¹³

Прелаз.

10. ЕНТ. КУЋА КАРАЦИЋА У БЕЧУ/ ВЕЧЕ

*Из off-а се чују женски и мушки жагор, и барокна мелодија на клавсену.
Кораџи.*

ЊЕГОШ:

То ли је *врдничка вила*, Милица Стојадиновић?

МИЛИЦА СТОЈАДИНОВИЋ СРПКИЊА:

Српкиња. Увек то додајем.

ЊЕГОШ:

Чест ми је.

МИЛИЦА С. С.:

И мени, владико.

ЊЕГОШ:

Ето, срећем прелијепу песникињу благодаривши љубезном домаћину,
Вуку Карацићу.

МИЛИЦА С. С.:

С нестрпљењем сам чекала Ваш долазак у Беч.

¹³ Из песме *Ноћ скупља вијека*

Његош се закашље.

ЊЕГОШ:

А ја сам Вама хтио даровати један печатани примерак Горског Вијенца!

МИЛИЦА С. С:

Благодарим, владико! Знате ли да већ знам наизуст Посвету праха Оца Србије?

ЊЕГОШ:

Ја сам се, Милице, замонашио, када сте ви свега две године имали. А сада – права пјесникиња. Има ту нечега.

МИЛИЦА С. С:

Нечег светог...

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог):

Ја поета, она поета, да нисам калуђер, ето кнегиње Црној Гори!
Али... не живи свијет од поета. Од двоје поета поготово.

Његош се поново закашље.

МИЛИЦА С. С.:

Јесте ли добро, владико?

ЊЕГОШ:

Слабост плућах, драга моја Милице... Човјек је трунак којег ток времена једном кроз зраку непостижним намјеренијем пронесе. *(за себе)*
Човјек је минута бића, а вјечност ништожности.¹⁴

11. ЕНТ. ГОЗБА КОД СИМЕОНА ГОПЧЕВИЋА У ТРСТУ/ ВЕЧЕ

Женски жамор и весели гласови. Барокна музичка пратња.

ЛУЈЗА ЕМАН:

Parlare con noi, Principe di Montenegro, каква је Ваша земља? Причајте нам, владико.

¹⁴ Из Биљежнице

ЊЕГОШ:

У Црној Гори, чије кључеве ја држим, слобода је највећа. Каменити крш је то, сузом и крвљу окупан.

ДАМА 1:

Дио мио, не, немојте о крви!

ЊЕГОШ (приповедачки):

Од Дурмитора према дријевном граду Пирлитуру, леже бројна језера. Једно од њих је Вражје језеро. Легенда каже да у њему снијева крилати коњ црвене боје. Ако је звјездана ноћ, када кобиле дођу на појило, тај риђан излијеће из језера да води љубав са њима. Да не остану бременице, он их послије ритне у стомак...

Чују се и женски кикот и узвици неодобравања.

ЊЕГОШ:

А на Проклетијама, међу хридима, можда је најљепше од свих језера Хридско, *Језеро среће*.

ЛУЈЗА ЕМАН:

Код Вас, владико, и проклетство и срећа као да иду заједно?

ЊЕГОШ:

Прича се да су богови створили ово језеро да би се у њему виле, далеко од очију људских, купале...

ДАМА 1:

Прича се... да бијете пушком као Бајрон, правите лако стихове као Бајрон, љубите Италију као Бајрон, а... суморан сте као Бајрон.

ЊЕГОШ:

Обичај је свагда црногорски:

Нит се хвалит ни клонути духом,

У мукама највећим пјевати,

Смртне ране преносит без сузе.¹⁵

¹⁵ Луча Микрокозма

Природа је мене богата одбрала
да рођења дивна сјајне зоре појем,
да свијетло сунце внимателно пратим
од истока свога до свога запада...
да играње слушам и жубор потоках,
да храмове зиђем вјетреном Амору¹⁶...

ДАМА 2:
Si, si...Amare! Amare!

ЛУЈЗА ЕМАН:
А...да ли су сви Монтенегрини тако наочити?

ЊЕГОШ:
Ми смо, сињора Лујза, више за војевање но за љубов рођени.

ЛУЈЗА ЕМАН:
А ви сте и за поезију рођени, владико. Причајте нам и о том Ловћену
одакле вам се филозофическе мисли роје.

ЊЕГОШ:
Над Цетињем – Ловћен! У додиру са звијездама. Кад се човјек на њега
испне, као да може космос дотакнути. А пут од Цетиња до Котора, сав међ
кршем, стрмоглав је и опасан. Голет и клисуре. А кад наједном пукне
плавјетнило! Ех, како је страсно и лудо спуштати се коњем до Котора!

ДАМА 2:
Нисте ли тако, падом с коња, зарадили тај ожиљак на левој обрви?

ДАМА 1:
Или сте га у каквом боју са Турцима задобили?

ЛУЈЗА ЕМАН:
Биће да је владика можда у младости помало несташан био...

ДАМА 2:
Владика је и сада млад!

¹⁶ Песма *Тројица вас насамо, један другог не гледа*

ЛУЈЗА ЕМАН:

Владико...нестварно би било да Ваше лепо лице буде толико савршено.
Тај вам је ожиљак таман као опомена.

ЊЕГОШ почиње туберкулозно да кашље.

ЊЕГОШ:

Но, наздравимо сад љупкој нам домаћици, сињори Симона Гопчевића -
Лујзи Еман:

Луиза је то млађахна,
наша китна домаћица,
у правилном које лицу
излило је штедро небо
све милине, све грације:
Аврорина то је шћерка
и цвијетна сапутница!¹⁷

Пљесак, одушевљење, повици Браво!, Браво!

ЊЕГОШ кашље.

ДАМА 1:

О, бисте ли нас тамо у тој Вашој мистичној Црној Гори угостили?

СВЕ ЖЕНЕ:

Si, si, andiamo a Montenegro! Tutti!

ЊЕГОШ:

Нека Монтенегро за вас, даме моје, остане баш оваква фантазија.
Јер...тамо
нема хотела, ни меканих постеља; нема путова, ни шеталишта; нема
позоришта ни балова.

ЊЕГОШ наставља да кашље.

Прелаз.

¹⁷ Из песме *Пировање*

ЕПИЛОГ

12. ЕКСТ. УЗ ВУЛКАН ВЕЗУВ КОД НАПУЉА/ ДАН

ЕХО ЊЕГОША

Јошт се ситан не наљубих владалице вила' б'јеле...

Чује се потмуло грување, као из гротла земље. Одрон камења. Кораци по камењу и шљунку.

13. ЕНТ. ЊЕГОШЕВА СОБА У НАПУЉУ/ НОЋ

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог):

У мојој болести ја сам и о смрти помишљао, него ова мисао ни мало мени шкодила није, но шта више зраке су ми душевне лакше кроз тијело пролазиле, како сунчане зраке кроз танке раздробљене облаке што лакше промичу. Моја је идеја међу небесима и гробницом смјело лећела, и ја сам смрт овако разумјео: или је тихи вјечни сан који сам боравио и пређе рођења, или лако путовање из свијета у свијет, и присаједињење бесмртном лику и вјечито блаженство... Ја сам душу човјеческу претстављао за неки тајанствени фокус, која, како се раздвоји од тијела, сине хитром зрачицом и запали бесмртни плам нашега вјечнога живота и блаженства на небесима.¹⁸

Када су ме у носилци узнијели узбрдо, двије сам кубуре у гротло Везува бацио. Ватра ватри, плам пламу. (*закашље се*) Миран је Везув, сумпором тек опомиње на своју разорност. У највећој жестоћи свога огња, разорио је и Помпеју и Херкуланум.

Његово величанство Фердинанд Други, краљ од обје Сицилије, благоизволио је да се једне куће у Помпеју откриције учини у моме присуствију. Њене су стијене лијепо клаком намазане, црвеном и зеленом бојом покрашене. Три је главне картине, *in fresco*, украшавају, а четврта је на четврту страну збрисана временом.¹⁹

На једној картини – митска краљица Омфала и пјани Еракло. Она стоји гори, са својим дружбеницама', осам ангела међ њом и Ераклом лебде...А он,

¹⁸ Писмо доктору Маринковићу у Котор, 1850. (из студије И. Секулић, *Његошу, књига дубоке оданости*)

¹⁹ Из *Објашњења песме Полазак Помпеја*

занет, некуд од ње гледа, а окован. Она га је оковала. Моћна Омфала. Те је Еракло роб, роб љубави.

ЊЕГОШ кашље.

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог):

Зборе, да је овде у Помпеји, на стијенама, много друкчих картина било. Физическу љубав што узносе. Жена нагијех, што чувста мужевна возбуде, посвуда бјеше. Картине су макли у неку тајновиту камеру, под кључ.

ЊЕГОШ кашље, незауостављиво.

Прелаз.

14. ЕНТ. ЊЕГОШЕВА СОБА У ЦЕТИЊУ/НОЋ

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог):

...Ја те чекам, чекам с нестрпјењем
да се прострем у морску пучину,
да полетим мало физически,
ка што летим ваздухом морално²⁰...

ДЕВОЈКА 3 (ехо):

Него опет к себе дођи, у ништавно људско стање..

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог)

Ал' лишено свога трона божество сам неко мање...

ДЕВОЈКА 3 (ехо):

О насљедство идејално, ти нам гојиш бесмртије,
те са небом душа људска има своје сношеније!

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог)

Свезала се два погледа магическом слатком силом...

ДЕВОЈКА 3 (ехо):

Као сунце с својим ликом када лети над пучином.

²⁰ Песма *Летње купање на Перчању*

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог):
Јошт се ситан не наљубих владалице вила' б'јеле...

Прелаз. Делирична музика.

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог):
Зар да је дам да се печата у новинама? А, како би изгледало: владика, па да пише пјесму од љубави? Не дам!...²¹

Јошт се ситан не наљубих владалице вила' б'јеле...

Како би то изгледало: владика... па да пише... пјесму од љубави?

Устав' луно, б'јела кола, продужи ми часе миле...

Зар да је дам да се печата у новинама? Не дам!

Храм је без лампе, или адска антикамара, душа без љубави.²²

Совршенство творенија, тајанствене силе боже,
ништа љепше нит' је када нити од ње створит може!

Владика... па да пише пјесму од љубави?

Спалићу... спалићу пјесму... У мом серцу нек остане љубав!!!

*Звук пламена који гута рукопис.
Последњи кашаљ Његошев.
Прелаз, уз Деспићев Ноктурно.*

ЊЕГОШ (унутрашњи монолог):
Скидај оружје, Еросе, дугога дана посли свршени су
– морамо спавати!²³

²¹ По сведочењу Његошевог секретара Милорада Медаковића

²² Из *Биљежнице*

²³ В. Шекспир, *Антоније и Клеопатра*

KPAJ